

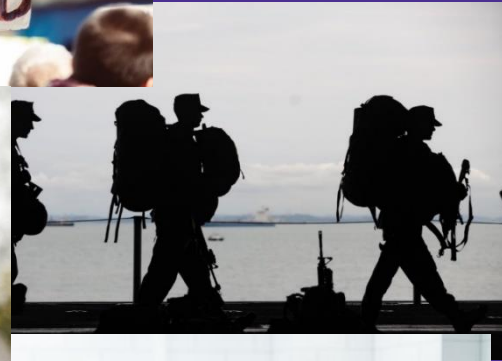
Well-being žáků a učitelů jako klíč k odolnosti v čase polykrize

Kateřina Zábrodská, Lenka Kollerová, Jiří Mudrák & Tomáš Lintner
SYRI, PSÚ AV ČR, ÚPV FF MU

15.5.2024

Polykrize – krize duševního zdraví v práci?

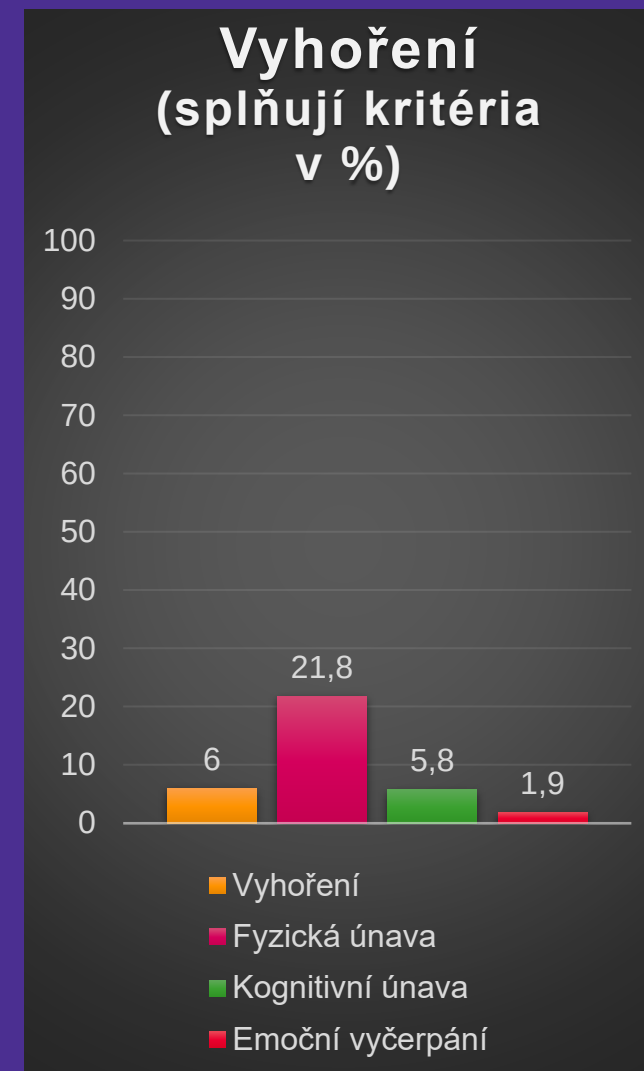
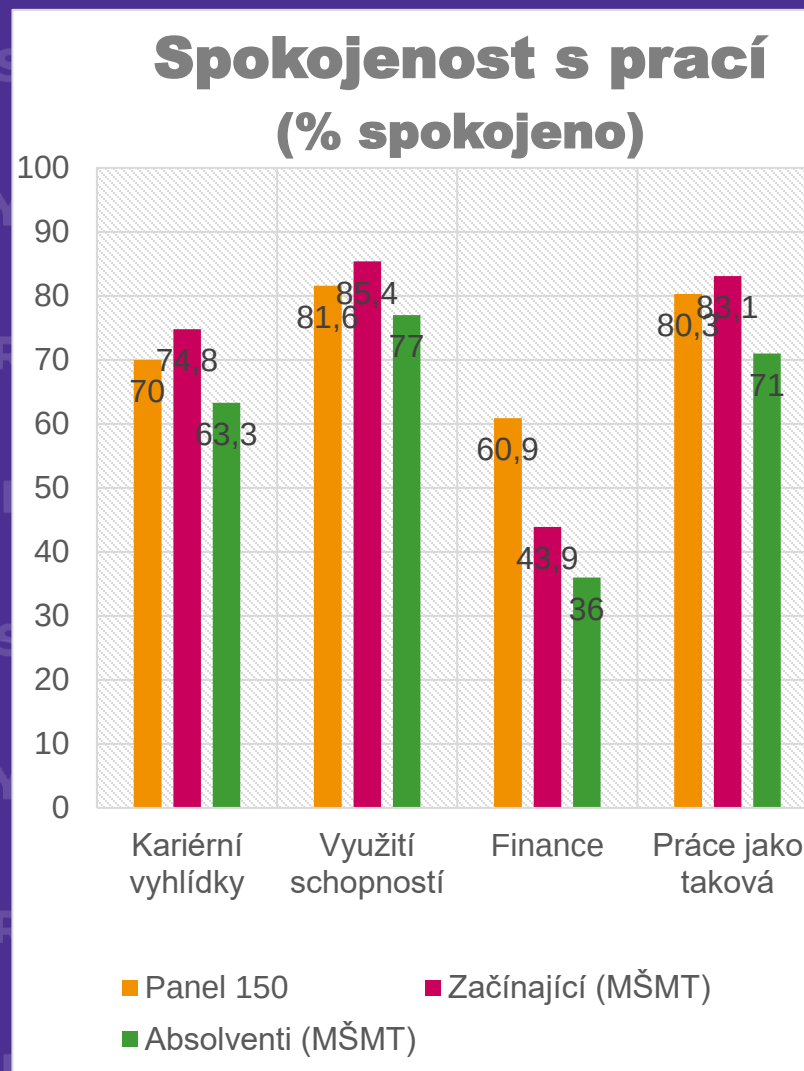
- Polykrize: zvyšující se nepředvídatelnost, komplexnost a nejistota světa
 - Ohrožení duševního zdraví v práci
 - Ohrožení organizací – státní i soukromé
- Globální stav pracovního zdraví
 - 44 % zaměstnanců/zaměstnankyň udává vysokou míru stresu*
 - 6 z 10 zaměstnanců/zaměstnankyň v procesu „tiché výpovědi“*
 - ČR-SYRI: 33 % stresovaní, 14 % vysoce stresovaní



*2022 Gallup World Poll

Jaký je pracovní well-being českých učitelek/ů?

- Panel 150: 1768 učitelek a učitelů 2. stupně ZŠ (z toho 73.9 % žen).
- Překvapivé výsledky:
 - 80 % celkově spokojeno se svou prací
 - pouze 6 % vykazuje příznaky vyhoření



Charakteristiky pozitivní organizace

Jedinec

Tým

Organizace



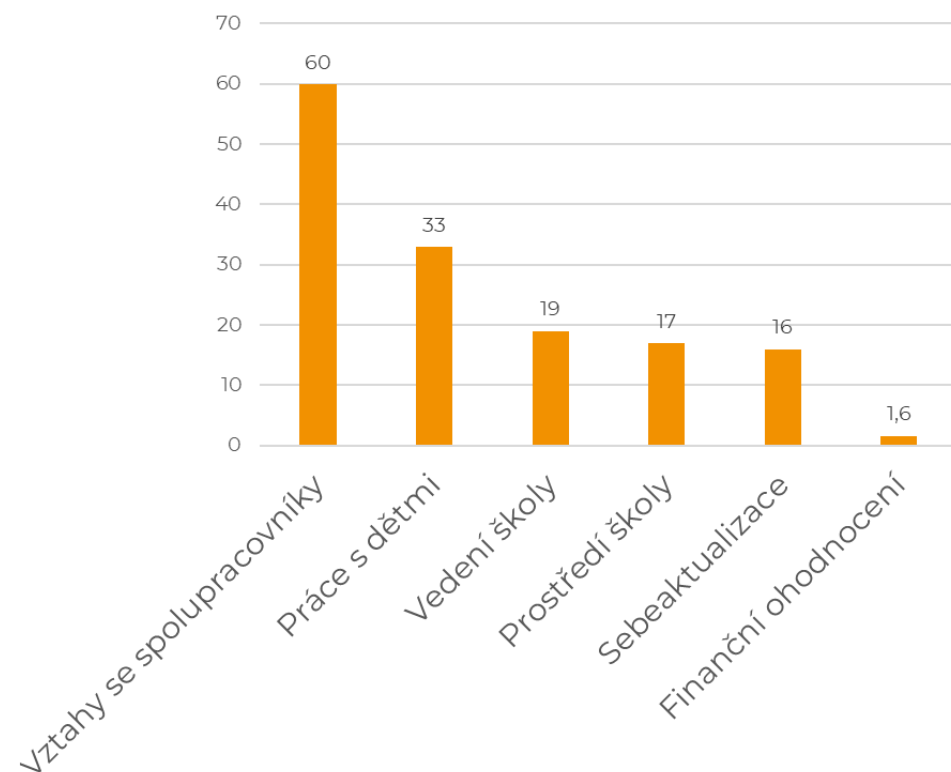
- Účinnost, optimismus, naděje, odolnost → Psychologický kapitál
- Ochota riskovat
- Autentické a transformační vedení
- Autonomie
- Empowerment (zmocnění)

- Vedení: podpora a důvěra
- Psychologické bezpečí
- Komunita
- Participace, demokratická kultura
- Profesní a osobní rozvoj
- Spravedlnost
- Sladování práce a rodiny

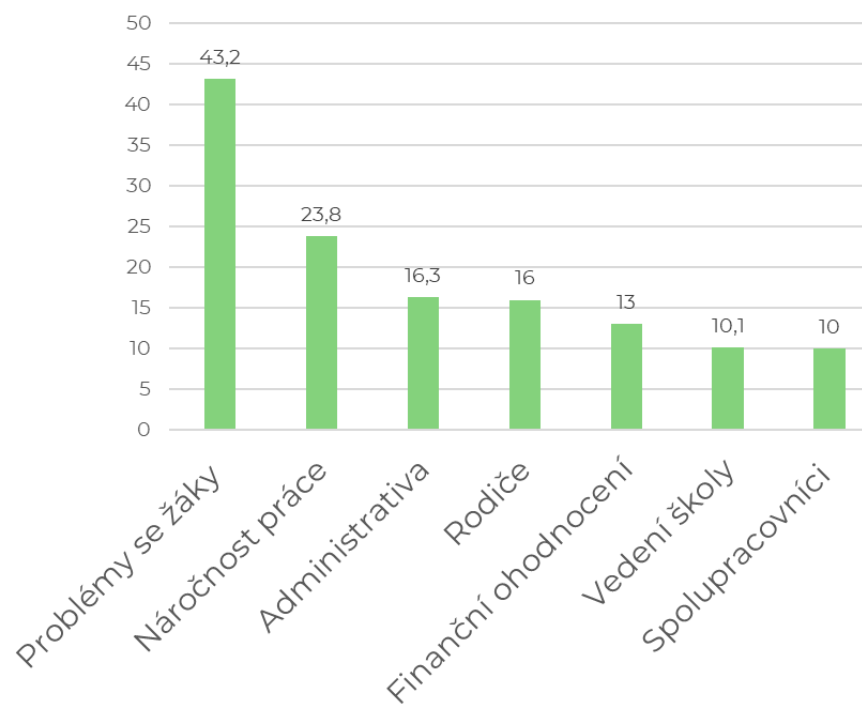
- Pozitivní leadership
- Společenská odpovědnost
- Strategické plánování
- Inovace, adaptace
- Organická struktura
- Adaptivní ICT
- Finanční zdroje

Benefity a stresory učitelské profese – perspektiva učitelek a učitelů

Hlavní vnímané benefity práce učitele
(uvedeno % respondentů)

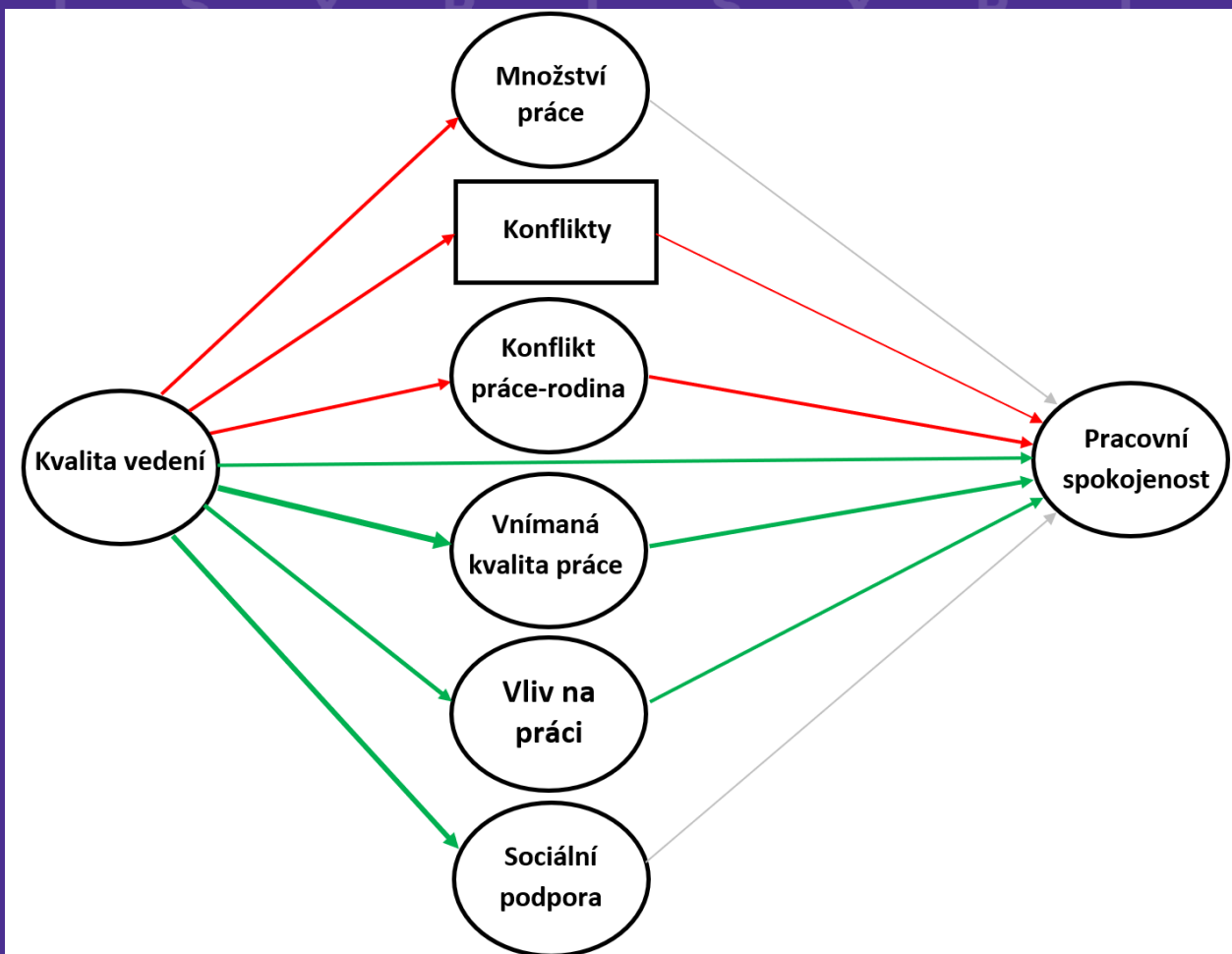


Hlavní vnímané problémy práce učitele
(uvedeno % respondentů)



Data: Panel 150 (N = 1768 pedagožek a pedagogů 2. stupně ZŠ).

Naše analýza: klíčová je kvalita vedení



1. **Management:** efektivita, koordinace a kontrola

2. **Leadership:** inspirace, motivace, vize, rozvoj potenciálu

- ✓ Dává podporu
- ✓ Vyjadřuje uznání a oceňuje
- ✓ Rozvíjí a dává kvalitní zpětnou vazbu
- ✓ Vytváří podmínky pro spolupráci
- ✓ Umí intervenovat v konfliktech
- ✓ Podporuje inovace

Doporučení: jak podpořit well-being učitelek a učitelů?



1) Monitoring, prevence a intervence:

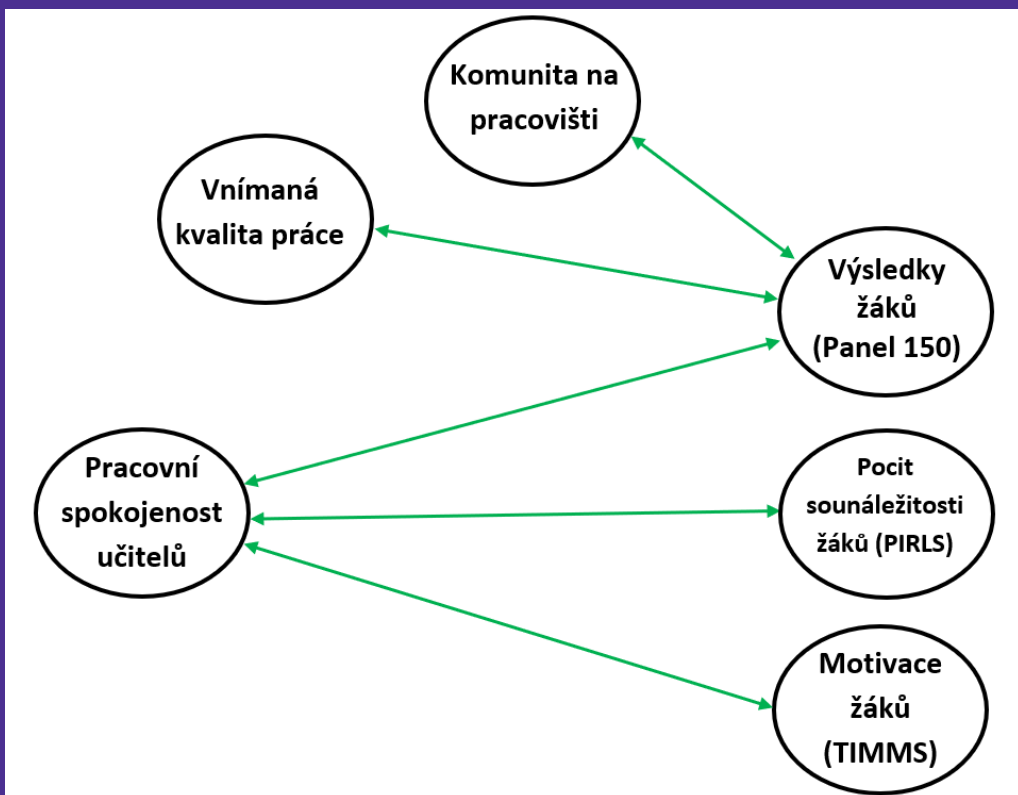
- ✓ Pravidelné vyhodnocování psychosociálních rizik na školách.
- ✓ Zachování pozitivních aspektů (komunita a kolegiální vztahy, smysluplnost, osobní a profesní rozvoj).
- ✓ Zmírnění identifikovaných problémů (podpora a edukace v oblasti náročné komunikace a interakcí, mediací konfliktů, stres-management, psychologické poradenství pro učitele).

2) Rozvoj pozitivního leadershipu ve školách:

- ✓ Školení a workshopy - rozvoj vůdcovských dovedností, komunikace, motivace a kompetencí při řešení konfliktů.
- ✓ Mentoring, coaching a supervize.
- ✓ Poskytování zpětné vazby a pravidelného hodnocení vůdcovských dovedností ředitelů a ředitelek a širšího vedení.

Well-being učitelů a žáků spolu souvisí

Well-being učitelů souvisí se studijními výsledky žáků.



Well-being učitelů souvisí s jejich kapacitou podporovat žáky.

Kvalitní spolupráce a otevřená komunikace v pedagogickém sboru školy zvyšuje připravenost učitelů řešit šikanu mezi žáky (Kollerová et al., 2021).



Vyčleňování ve výuce: příklad

Situace mezi žákyněmi sedmé třídy:

Při vytváření pracovních týmů po čtyřech řekne Klára dvěma dívkám, které sedí vedle ní: „Pojďme to udělat spolu“ a úplně **ignoruje Zuzanu**, která tam také s nimi sedí.

Když se Zuzana zeptá, jestli se k nim může připojit, Klára řekne:

„Ne, ve skupince tě nechceme.“

Další dvě dívky jen mlčí. Zuzana teď zůstala sedět sama v lavici a cítí se hrozně.

Klára se k ní takhle už chovala **mnohokrát**, protože si myslí, **že Zuzana by mezi ostatní nezapadla.**



Vyčleňování - vždy riziko a někdy i projev diskriminace či šikany

- **Negativní následky vyčleňování:**

- depresivní a úzkostné symptomy
- negativní vztah ke škole
- nižší odolnost škol vůči dalším negativním jevům



- Vyčleňování může být formou **diskriminace** nebo **šikany**.

- **Diskriminace:** nespravedlivé zacházení na základě členství v sociální skupině (etnické, genderové apod.)
- **Šikana:** opakovaná agrese vyznačující se asymetrií sil

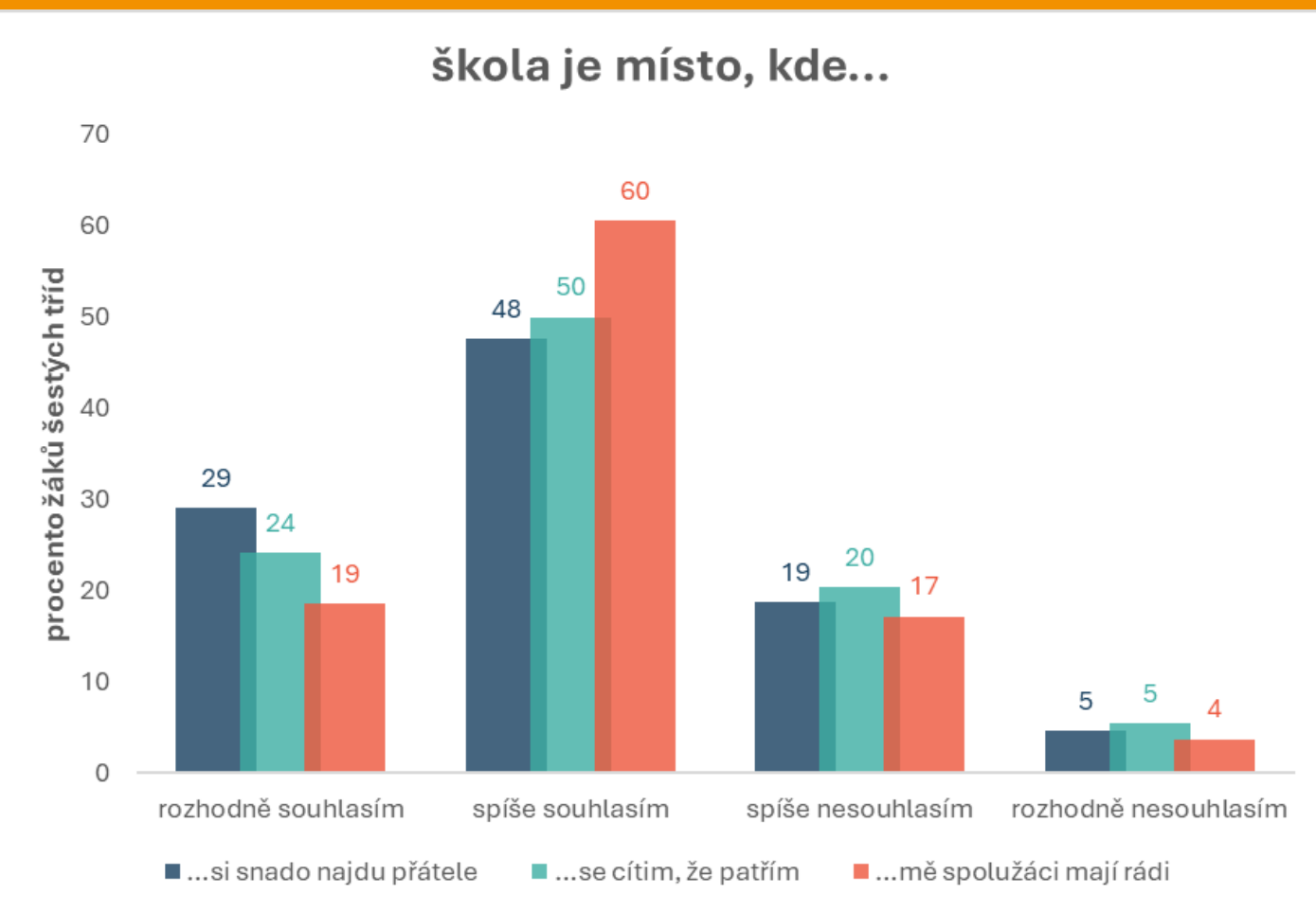
Ve škole necítí dostatečné začlenění 21 – 25 % šest'áků v ČR

Výsledky šetření SYRI:

Část dospívajících v 6.-tých třídách vnímá, že **škola spíše není místem**, kde by

- si snadno našli přátele,
- kam by patřili
- nebo kde by je spolužáci měli rádi.

Obrázek: Míra začlenění ve škole z pohledů žáků a žákyň šestých tříd
(N = 2386 dospívajících)



Rizika pro vyčleňování se kumulují

Skupiny vyčleňují dospívající kvůli různým charakteristikám, např.:

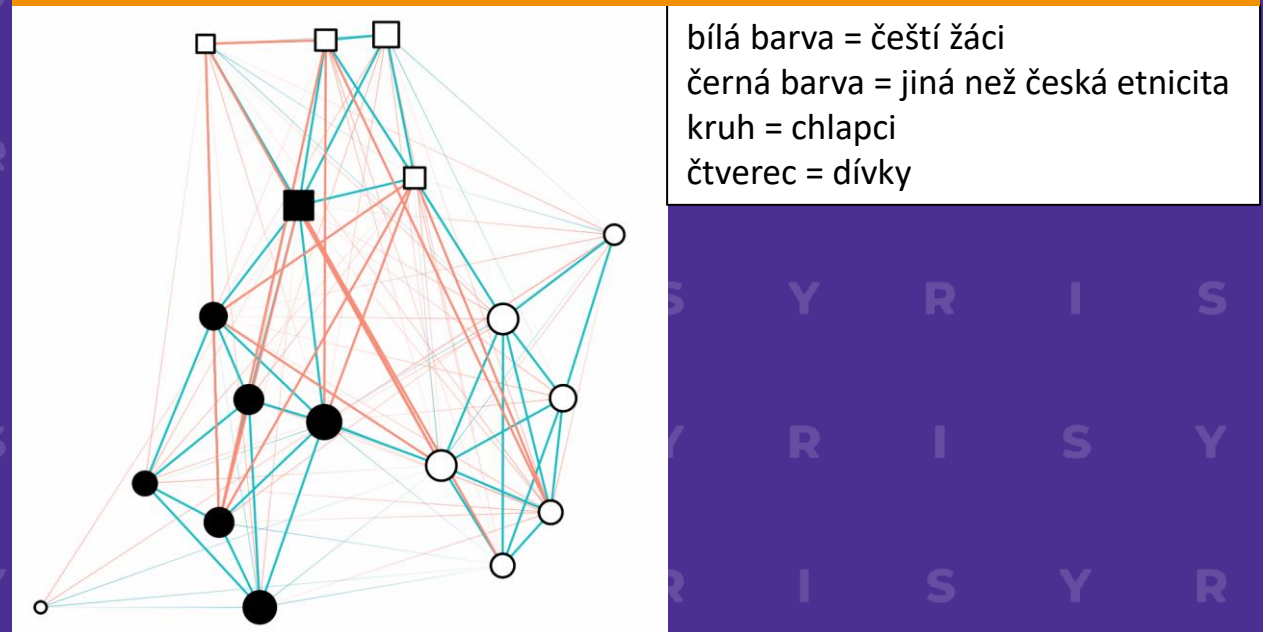
- potížím s adaptací na školu (Kollerová et al., 2024),
- viktimizaci šikanou (Kollerová a Smolík, 2016),
- minoritní etnicitě či nízkému socioekonomickému statutu (Killen et al., 2013).

Výsledky šetření SYRI

($N = 2386$ dospívajících):

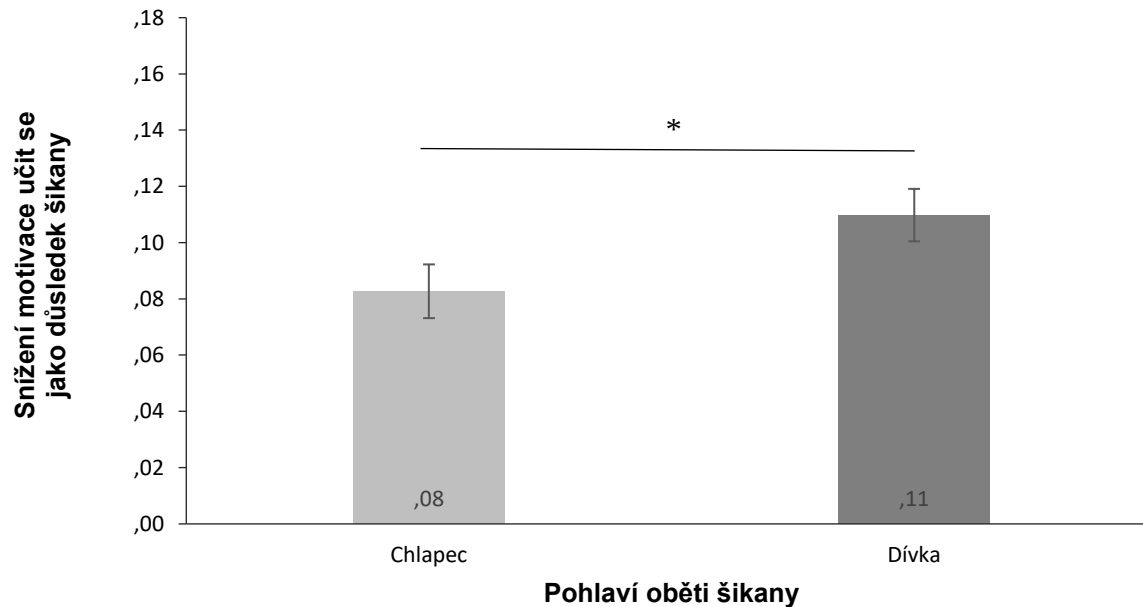
- Minoritní etnicita snižuje pravděpodobnost kamarádství ve třídě průměrně o **15 %**,
- nízký socioekonomický status o dalších **5 %**.

Obrázek: Příklad segregace třídy podle etnicity - Kamarádství (modrými čarami) a vyčleňování (červenými čarami) ($N = 18$ dospívajících)



Doporučení – cílené vzdělávání učitelů

Obrázek: Příklad stereotypu - vyučující mylně považují chlapce za odolnější než dívky vůči následkům šikany vyčleňováním (N = 740 vyučujících; Kollerová a Killen, 2021).



Vytváření vhodného prostředí pro učení

(tj. Oblast 3 Kompetenčního rámce)
vyžaduje mimo jiné:

- 1) **snižování předsudků** a stereotypních představ v oblasti etnicity, genderu apod.,
- 2) praktickou přípravu vyučujících na **podporu začleňování, prevenci a řešení vyčleňování**, zejména s důrazem na ochranu ohrožených žáků.

Doporučení: podpora vedení škol

1) Monitoring, prevence a intervence:

Věnovat pozornost vyčleňování a dalším podobám **diskriminace a šikany**.

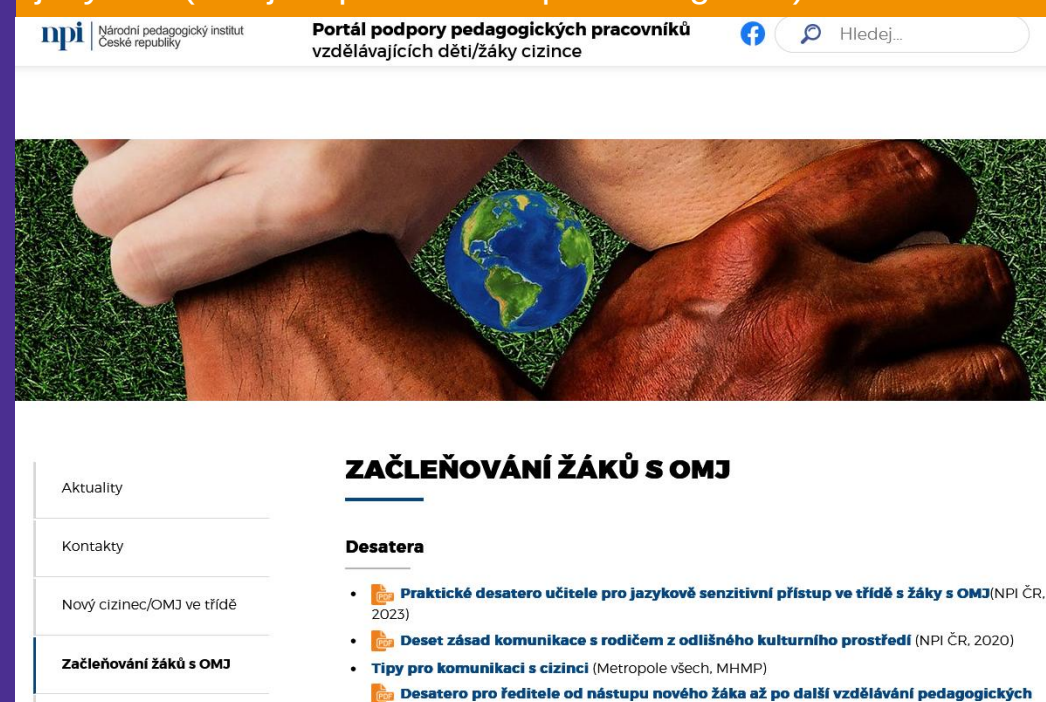
2) Diverzita jako příležitost pro přátelství:

Vytvářet **smíšené skupiny** s ohledem na pohlaví, etnicitu i socioekonomický statut.

3) Prostředí podporující pozitivní kontakt a rovnost mezi skupinami:

Modelovat spravedlivé a inkluzivní chování a **vytvářet příležitosti** pro pozitivní kontakt mezi různými skupinami.

Obrázek: Příklad podpory - Národní pedagogický institut ČR poskytuje podporu při začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem (zdroj: <https://cizinci.npi.cz/integrace/>)



S PODPOROU



**Financováno
Evropskou unií**
NextGenerationEU